1945

45

Що чувати з виборчою реформою?

ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ * СОЮЗ

Проєкт бар. Ґавча, що з ним діє ся та що руским хлопам чинити?

Написав

Льонгин Цегельский.

Львів 1906.

Накладом „Народного Комітету“.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

https://archive.org/details/shchochuvatyzvyb00cehe

Довга дорога.

Сповняючи своє приречэнє, зложене ще дня 28-ого падолиста 1905. р. у парляментї, президент мінїстрів, барон Гавч, предложив парляментови дня 23-ого лютого с. р. свій проєкт виборчої реформи (зміни), то єсть проєкт нового закону про те, як має ся вибирати послів до парляменту.

Кождий проєкт нового закону, заки стане справдїшним законом (правом), мусить перейти ось яку дорогу:

Найперше радять над ним посли загально, чи варто ним займати ся близше чи нї, і то називає ся „перше читанє проєкту“ або „ґенеральна дебата“ (загальна розправа). При тій загальній дебатї посли заявляють, що яка партия думає про проєкт: чи буде єго валити чи піддержувати. Як ґенеральна дебата скінчить ся, тодї наступає перше голосованє: чи відкинути проєкт від разу і далї ним не займати ся, чи може відослати єго до комі-

сиї, аби комісия розгледїла єго подрібно і поробила поправки. Комісию вибирає парлямент споміж себе. Як дуже важна справа, то парлямент вибирає до комісиї тілько послів, аби навіть найменша партия мала бодай одного заступника в комісиї. Чим більша партия (т. є. чим більше має послів у парлямєнтї), тим більше членів буде мати в комісиї.

Як уже запала ухвала, щоби відослати проєкт до комісиї, і як уже вибрано комісию, тодї повний парлямент перестає радити над проєктом, а зачинає над ним радити комісия: розбирає єго подрібно, кожду постанову осібно, робить поправки і зміни, та над усїм голосує поміж собою. У комісиї може проєкт значно поправити ся, а може вийти і дуже попсованим. **В комісиї лежить головна вага цїлої роботи над проєктом.** Що більшість комісиї ухвалить, так потім ухвалить і більшість парляменту. Рідко коли трафляє ся инакше.

Як уже комісия скінчить роботу над проєктом, тодї більшість комісиї вибирає собі свого референта, що має говорити в парлямєнтї за ухвалами більшости. Меншість комісиї вибирає знов свого референта, що має боронити поглядів меншости. Тодї проєкт вертає з комісиї знов у парлямент, і парлямент зачинає другу нараду, що нази-

ває ся „друге читане“ або „специяльна дебата“ (то значить: подрібна розправа). Парлямент радить тоді і голосує над кождим параґрафом з осібна, при чім оба референти і посли забирають голос.

Коли парлямент перейде в той спосіб цїлий закон, тоді ще не знати, чи знайде ся більшість за цїлим законом, чи ні. Бо може стати ся при специяльній дебаті таке, що инша більшість (то є більшість, зложена з инших партий) голосує за одними параґрафами, а инша знов за другими. Тоді нема одної більшости за цїлим законом, лиш є ріжні більшости за ріжними частками закону, а ті ріжні більшости можуть не згодити ся, як іде о цїлий закон. Для того є ще т. зв. „третє читане“, то значить, що по скінченю подрібної дебати і подрібного голосованя (над кождим параґрафом з'осібна) наступає ще одно голосоване над цїлим законом відразу. Як тепер знайде ся більшість за цїлим законом, то закон вже ухвалений але ще не має сили, бо его мусить цїсар затвердити (санкціонувати).

Чи предложити цїсареви закон до санкциї (затвердженя), чи нї, се рішає рада мінїстрів (кабінет мінїстрів). Буває й так — коли закон не на руку правительству, або як мінїстерский проект дуже змінять у парлямент ї що мінїстри ухвалять не представити цїсареви закону до санкциї і тоді навіть ці-

сар не має права сам на свою руку давати санкциї законови. Мінїстри одвічають однак перед парляментом за се, коли не предложать цїсареви до санкциї ухваленого закону. Вкінци, як мінїстри ухвалять предложити цїсареви закон до санкциї, то сам цїсар має право санкцию дати або відмовити. Як дасть, то законопроєкт стає справдїшним законом, як нї — то такий законопроєкт не має нїякої сили.

Ось-яка довга дорога, нїм вродить ся закон. Потрібна вона тому, щоби кождий закон ухвалювано по добрій розвазї і щоби тілько то ставало законом, на що згодять ся: більшість парляменту, мінїстри ї монарх.

Вкінци треба ще знати, що є закони, до яких ухвали не вистарчає звичайна більшість, але треба аж двох третин голосів парляменту. То є закони основні або конституцийні — приміром: о свободі особи, о ненарушимости домашного спокою, о тайнї листовій, о свободї друку, слова, зборів, товариств, віри, занятя (зарібкованя), переселеня (замешканя і виїзду), о независимости судейскій, о одвічальности мінїстрів перед парляментом і т. д. До тих законів належить і закон о радї державній, єї складї і способі єї вибору. Саме той закон має бути зміненний виборчою реформою. Тому до ухваленя виборчої реформи треба двох третин парляменту.

По тім, що сказане, повинен усякий розуміти, що народ може своїми маніфестаціями (заявами) впливати на те, що врадять посли у комісиї або в парляментї, як і на се, чи піде закон до санкциї чи нї. Для того в тій преважній справі виборчої реформи рускі селяне і міщане не повинні спускати ся на те, що само правительство предложило парляментови проєкт виборчої реформи. Бо одно, що сей Ґавчовий проєкт не конче так добрий для руских хлопів, а друге — так у довгій дорозї від предложеня проєкту аж до цїсарскої санкциї може він загирити ся, може цїлком провалити ся, а може і так змінити ся, що навіть єго рідний тато—барон Гавч — не спізнає, та що руским хлопам може він стати гіршим від теперішного виборчого права.

Тому руским хлопам нїяк не можна закладати рук, але все треба бути на поготовлю та треба пильно уважати, що чувати з тим проєктом, бо вороги реформи розвинули скажену дїяльність, аби реформу конче повалити.

Коли рускі хлопи відбули в нашім краю близько два тисячі віч і зборів в справі виборчої реформи, коли рускі хлопи як оден муж завиили ся за загальним, рівним, безпосередним і тайним виборчим правом — то

Мапа виборчих округів Галичини і Буковини.

Білі округи — польскі.
Значені хрестками — рускі.
Значені дашками — румуньскі.
——— Границї округів.
- - - - Границї повітів.

На тій мапцї п
щина (т. є. полу
Коросно, Ясло,

азначено, що Лемків-
ласти повітів: Березів,
ї, Грибів, Новий Санч)
ускі.

тепер вони не сьміють ставати в пів дороги, не сьміють засипляти, але мусять довести справу до щасливого кінця. Нехай наші внуки не скажуть, що нам не стало витревалости і що ми загирили їх долю, ставши в половині дороги...

Проєкт барона Ґавча.

Ще заповідаючи дня 28-ого падолиста 1905 виборчу реформу сказав президент міністрів барон Ґавч, що сотворене ним виборче право буде 1) загальне, 2) безпосередне і 3) тайне, але буде нерівне, бо ті народи, що богатші, більше осьвічені і що мали доси більшу силу в парляменті, дістануть на будуче моцнійше виборче право від инших народів держави. І справді, у Ґавчовім проєкті виборчого права, право є загальне, є тайне. є безпосередне — нема курий анї правиборів — але за се виборче право є нерівне. Німці і Поляки дістали значно більше посольских місць (мандатів), ніж се їм належало ся:

Проєкт барона Ґавча у скороченю представляє ся так:

Хто має виборче право?

1) Управненим до голосованя є кождий мущина, що укінчив 24 років житя, має австрийске право горожаньства і що найменше від року живе постійно в одній громадї.

2) Вибраним на посла може бути кождий мущина, котрий що найменше від трох лїт має право австрийского горожаньства і скінчив 30 років.

Хто не має виборчого права?

1) Вояки в активній службі і жандарми.

2) Духовники військові і урядники військові.

3) Стоячі під опікою або курателею (малолїтні, божевільні і марнотратники).

4) Люде, живучі з публичної милостинї.

5) Особи, до яких маєтку розписано конкурс.

6) Особи, засуджені за злочини і провини, на час відсиджуваня кари, а коли злочин або провина були ганьблячі (злодїйство, опуство, розбій і т. п.), то і на дальших 3 до 10 років по відсидженю кари.

7) Особи, засуджені за парушенє закона о охороні свободи виборів.

8) Особи під полїційним дозором або віддані до примусових домів поправи.

9) Засуджені за деякі провини проти закона о військовій службі.

10) Батьки, котрим суд відобрав батьківску власть над їх дїтьми.

Де голосує ся?

Голосованє відбуває ся в кождій громадї. Як громада має менше, ніж 500 душ, то прилучує

ся до сусїдної громади і там голосує.

Як голосує ся?

До льокалю виборчого впускає ся виборців лише поодиноко, а відтак кождий опускає сейчас салю.

Кождий виборець дає лише оден голос. Голосованє відбуває ся картками.

Примусу голосованя нема. Своє право голосованя може виборець виконувати тілько особисто (а невільно через заступника).

Лїсти виборчі і реклямациї.

По розписаню виборів зверхности громадскі виготовляють лїсти виборців, які мають бути виложені до перегляду через 14 днїв.

Реклямациї полагоджують староства.

В місцевостях з більше як 20.000 мешканцями будуть лїсти друковані і видавані на бажанє безплатно.

Комісиї виборчі.

Комісиї виборчі складають ся з 7 членів, а то: з трех членів іменованих зверхностию громадскою (Gemeindevertretung), трех іменованих комісарем виборчим, і з семого члена, якого вибирають шість попередних звичайною більшостию голосів.

Кілько має бути послів?

Парлямент складати ся буде з 455 послів, з чого припадає:

на Галичину	88
„ Буковину	11

„	Чехію	118
„	Дальматию	11
„	Австрию дол.	55
„	Австрию гор.	20
„	Сольногород	6
„	Стирию	28
„	Каринтию	10
„	Країну	11
„	Моравію	44
„	Шлеск	13
„	Тироль	21
„	Форальберґ	4
„	Істрию	55
„	Горицию з Градискою . .	5
„	Трієст	5

По народности будуть мати в парляментї:

Нїмцї . .	205 (доси 205)	послів
Чехи . .	90 (доси 87)	„
Словінцї . .	23 (доси 15)	„
Хорвати . .	13 (доси 12)	„
Італїянцї . .	16 (доси 19)	„
Румуни . .	4 (доси 5)	„

Кілько буде Ляхів а кілько Русинів, се вичитаєте дальше.

Як поділено виборчі округи в Галичинї?

В цїлій Австриї на оден круг випадає оден посол. Отже округи виборчі суть поєдинчі. **Тілько в одній Галичинї, і то лише по сїльских округах, буде инакше, нїж в цїлій державі.** В Галичинї, для сїл і місточок, мають бути округи виборчі подвійні, кождий округ буде вибирати аж двох послів. Вибраними на послів в кождім окрузї будуть ті два кандидати, котрі одержали кождий більше як одну третину голосів. То єсть т. зв. „пропорціональне“ виборче право, про яке буде

дальше близша мова.

Округи міскі в Галичині:

1—4) Львів-місто, що має разом 4 послів.

5—7) Краків-місто, що має разом 3 послів.

А далї по одному послови:

8) Перемишль, 9) Станиславів, 10) Тарнів, 11) Броди-Золочів, 12) Тернопіль-Бережани, 13) Коломия-Бучач, 14) Стрий-Дрогобич-Городок, 15) Ярослав-Ржешів, 16) Сянік-Кросно-Ясло-Горлиці 17) Бохня-Величка-Підгуже, 18) Новий Санч-Бяла-Вадовиці.

Разом послів з міских округів буде 18. (Ті міста, що лежать на рускій земли, є підчеркнені). **Оден посол в містах припадає пересічно на 33 тисяч душ.**

Округи сїльскі в Галичині:

Кождий округ сїльский вибирати буде двох послів і складати ся буде з кількох повітів судових. Округи будуть такі:

1) Округ хшанівский — 118 тисяч душ, або оден посол на 59 тисяч душ.

2) Округ бяльский — 116 тисяч душ, або оден посол на 58 тисяч душ.

3) Округ вадовицкий — 138 тисяч душ, або оден посол на 69 тисяч душ.

4) Округ живєцкий — 159 тисяч душ, або оден посол на 79 тисяч 500 душ.

5) Округ лїманівский — 155 тисяч душ, або оден посол на 77 тисяч 500 душ.

6) Округ краківский — 130 тисяч душ, або оден посол на 65 тисяч душ.

7). Округ бжеский — 131 тисяч душ, або оден посол на 65 тисяч 500 душ.

8) Округ тарнівский — 130 тисяч душ, або оден посол на 65 тисяч душ.

9) Округ пільзненьский — 151 тисяч душ, або оден посол на 75 тисяч 500 душ.

10) Округ мєлєцкий — 144 тисяч душ, або оден посол на 72 тисяч душ.

11) Округ нїский — 166 тисяч 500 душ, або оден посол на 83 тисяч 250 душ.

12) Округ ряшівский — 166 тисяч душ, або оден посол на 83 тисяч душ.

Тих дванайцять вичислених доси округів, се округи чисто-мазурскі. Слїдуючі округи є мішаними та обіймають побіч мазурских також повіти рускі:

13) Округ ярославский — 169 тисяч душ, з чого 29 тисяч Русинів. Оден посол припадає на 84 тисяч 500 душ.

14) Округ грибівский — 154 тисяч душ, з чого 31 тисяч Русинів. Оден посол припадає на 77 тисяч 500 душ.

5) Округ горлицкий — 154 тисяч душ, з чого 34 тисяч Русинів. Оден посол припадає на 77 тисяч душ.

16) Округ коросняньский — 169 тисяч душ, з чого 20 тисяч Русинів. Оден посол припадає на 85 тисяч душ.

Доси вичислені сїльскі округи (а було їх 16) се округи, в яких не може вийти анї оден рускій посол, тілько самі посли мазурскі. Навіть ті 4 мішані округи (Ярослав, Грибів, Горлиці і Коросно) зложені так хитро, аби Русини в жаднім не могли мати навіть одної третини голосів, але найбільше одну пяту часть! По справедливости повинно би бути так, щоби рускі части тих округів не були злучені з мазурскими повітами, але щоби всї ті

рускі части, то єсть повіти судові: Ярослав, Грибів, Мушина, Горлиці, Жмигород, Коросно, Дукля, Березів — вилучено з мазурских округів та злучено їх разом в оден округ, який мав би 114 тисяч самих руских душ. Але так не зроблено, і в той спосіб нам пропадає оден мандат.

Ті 16 західно-галицкі округи мають разом 2 мілїони 252 тисяч населеня (майже самих Мазурів), і вибирають разом 32 послів.

Оден посол в Мазурщинї випадає пересїчно на 73 тисяч 500 душ!

А тепер переходимо до східної части краю, то єсть до округів в рускій части Галичини. Тому будемо подавати докладно, з яких судових повітів сї округи мають складати ся. Сїльских округів в рускій части краю єсть 19, а іменно:

1) Округ сяніцкий (судові повіти: Сянік, Риманів, Буківско, Динів, Бірча, Добромиль) — разом 222 тисяч 500 душ, або оден посол на 111 тисяч 250 душ.

2) Округ самбірский (судові повіти: Самбір, Стара Сіль, Миколаїв, Дрогобич, Лука, Мединичі) — разом 245 тисяч 500 душ, або оден посол на 122 тисяч 750 душ.

3) Округ стрийский (суд. повіти: Бališгород, Устрики долїшні, Лютовиска, Старий Самбір, Турка, Бориня, Підбуж, Стрий, Сколє) — разом 283 тисяч 500 душ, або оден посол на 141 тисяч 570 душ.

4) Округ калуский (суд. повіти: Болехів, Долина, Рожнїтів, Калуш, Надвірна, Богородчани, Солотвина) — разом 269 тисяч душ, або оден посол на 134 тисяч 500 душ.

5) Округ коломийский (суд. повіти: Делятин, Печенїжин, Коломия, Жабє, Кути, Косів, Заболотів, Гвоздець) — разом 275 тисяч душ, аоб оден посол на 137 тисяч 500 душ.

6) Округ рогатиньский (суд. повіти: Рогатин, Болшівці, Бурштин, Журавно, Войнилів, Жидачів, Ходорів, Бібрка) — разом 258 тисяч душ, або оден посол на 129 тисяч душ.

7) Округ борщівский (суд. повіти: Мільниця, Борщів, Залїщики, Тлусте, Городенка, Снятин) — разом 290 тисяч 500 душ, або оден посол на 145 тисяч 250 душ.

8) Округ станиславівский (суд. повіти: Отинія, Обертин, Товмач, Золотий Потік, Станиславів, Галич, Тисьмениця) — разом 271 тисяч душ, або оден посол на 135 тисяч 500 душ.

9) Округ бережаньский (суд. повіти: Бережани, Підгайці, Бучач, Монастириска) — разом 193 тисяч душ, або оден посол на 96 тисяч 750 душ.

10) Округ рудецкий (суд. повіти: Мостиска, Судова Вишня, Рудки, Комарно, Городок, Янів) — разом 209 тисяч душ, або оден посол на 104 тисяч 500 душ.

11) Округ перемиский (суд. повіти: Перемишль, Дубецко, Нижанковичі, Прухник, Яворів, Краковець, Радимно) — разом 227 тисяч 500 душ, або оден посол на 118 тисяч 750 душ.

12) Округ равский (суд. повіти: Рава руска, Угнів, Немирів, Любачів, Чешанів і Синява) — разом 218 тисяч душ, або оден посол на 109 тисяч 500 душ.

13) Округ львівский (суд. повіти: Львів-замістє, Щирець, Винники, Куликів, Жовква, Мости великі) — разом 216 тисяч душ, або оден посол на 108 тисяч душ.

14) Округ сокальский (суд. повіти: Белз, Сокаль, Радехів, Камінка струмилова, Буск) — разом 204 тисяч душ, або оден посол на 102 тисяч душ.

15) Округ золочівский (суд. повіти:

Глиняни, Перемишляни, Олесько, Золочів) — разом 174 тисяч душ, або оден посол на 87 душ.

16) Округ бріdский (суд. повіти: Зборів, Залізці, Броди, Лопатин) — разом 175 тисяч душ, або оден посол на 87 тисяч 500 душ.

17) Округ тернопільский (суд. повіти: Козова, Тернопіль, Збараж і Нове село) — разом 180 тисяч душ, або оден посол на 90 тисяч душ.

18. Округ скалатский (суд. повіти: Скалат, Підволочиска, Грималів, Гусятин, Копичинці) — разом 185 тисяч 500 душ, або оден посол на 92 тисяч 750 душ.

19) Округ теребовельский (суд. повіти: Теребовля, Микулинці, Вишнівчик, Будзанів, Чортків) — разом 201 тисяч 500 душ, або оден посол на 100 тисяч 750 душ.

Разом ті 19 східно-галицкі округи сільскі мають 4 мілїони 303 тисяч населеня, а 38 мандатів. **Оден мандат в східній (рускій) части краю припадає пересічно на 113 тисяч 230 душ!**

Виходить з того, що сільскі округи виборчі східної Галичини є дуже великі, на Мазурщині значно менші, а по містах ще менші. На Мазурщині припадає оден посол на 73 тисяч 500 душ, в містах на 33 тисяч душ, а в східній Галичині доперва на 113 тисяч 230 душ! Отсе є „рівне“ право виборче.

Як подїлено виборчі округи на Буковині?

На Буковині, що граничить через ріки Днїстер і Черемош з полуднево-східними повітами Галичини, живе 300 тисяч Русинів, 230 тисяч Волохів (Румунів), 110 тисяч Жидів, 50 тисяч Нїмців, 25 тисяч Поляків і 10 тисяч Мадярів.

Виборчі округи на Буковині будуть такі:

3 округи міскі:

1—2) Чернівцї. 3) Радівцї-Сучава-Серет.

8 округів сїльских:

1) округ Садаґура (повіти: Садаґура, пів повіту Чернівцї, пів повіту Серет); 2) округ Заставна (повіти: Заставна і Кіцмань): 3) округ Станівцї (повіти: Станівцї, Вашківцї, пів повіту Сторожинець); 4) округ Путилів (повіти: Путилів, Селетин, Вижниця, пів повіту Кімполюнґ); 5) округ Дорна-Ватра; 6) округ Бояни; 7) округ Сучава; 8) округ Радівцї.

Разом всїх мандатів на Буковинї 11, з чого 3 міскі мандати заберуть Жиди і Нїмцї, 4 перші мандати сїльскі припадуть Русинам, а 4 остатні Румунам.

Кілько послів дістануть Русини а кілько Ляхи?

По справедливости на 88 послів з Галичини повинно бути 40 Русинів, 40 Ляхів та 8 Жидів. Разом з буковиньскими і шлескими послами повинно би бути в парлямєнтї всїх руских послів 44, а всїх ляцких 43.

Тимчасом у поясненю, яке барон Ґавч додав до свого проєкту, сказано, буцїм-то Русинам дістане ся 31 мандатів (27 з Галичини і 4 з Буковини), а Ляхам аж 64 послів (61 з Галичини і 3 зі Шлеска). Барон Ґавч каже отже, що з Галичини вийде руских послів 27 а ляцких 61.

Вже в тім, що барон Ґавч нам обіцює, лежить велика кривда для нас, бо ляцких послів мало би бути поверх два рази тілько, що руских.

Ся кривда походить поперше звідси, що мазурскі і міскі округи мають бути малі, а рускі сїльскі округи дуже великі.

Міских округів і мандатів єсть 18, а на 16 західно-галицких сїльских округів приходить мандатів 32. В той спосіб з самих міст та з західної Галичини Ляхи мають 50 мандатів.

19 східно-галицких округів дає 38 послів. Але з того сам барон Ґавч рахує нам тілько 27 послів, а Ляхам 11. Походить то звідси, що в сїльских округах має бути так, що вистарчає мати лише оден голос понад третину всїх голосів, аби бути вибраним на посла. Як де в рускім окрузї є бодай трохи більше, як третина не-Русинів (Ляхів і Жидів), то вони вже виберуть собі посла, а нецїлі дві третини Русинів також тілько одного посла. Таких сїльских округів в східній Галичинї, де є більше, нїж одна третина не-Русинів, після урядової конструкциї є 11 і тим способом через пропорціональне голосованє мають Ляхи знов 11 певних послів — се єсть разом з містами і Мазурщиною 61! Русинам — як каже барон Ґавч — зістає тілько 27, а то так: В 11 сїльских округах східної Галичини Русини дістануть тілько по одному мандатови (бо там є більше нїж одна третина не-Русинів), а доперва в рештї округів, то є в 8-ох, дістануть Русини оба мандати, бо там нема навіть одної третини не-Русинів. — Так каже бар. Ґавч.

Ось-так виглядає проєкт барона Ґавча.

Чи валити чи піддержувати?

Проєкт виборчої реформи барона Ґавча має великі хиби, але має і добрі сторони. Заходить тепер питанє, що робити руским хлопам: чи валити той проєкт і протестувати против цїлого проєкту, — чи піддержувати єго, а тілько перти, аби єго поправлено.

Ширший „Народний Комітет“ рішив, що проєкту валити не можна, а тілько треба перти усею силою, аби єго справлено на нашу користь.

Чим-же той проєкт нам корисний?

Проєкт Ґавча **корисний дуже** тим, що 1) касує куриї, 2) касує правибори і посередні вибори, 3) заводить тайне голосованє картками та 4) ломить раз на все стару систему виборчу, оперту на привілеях (лїпшім праві) паньских кляс. Се є великий, дуже великий крок наперед. Се є велика побіда руских хлопів і їх вічевого руху.

А чим проєкт Ґавча нам некорисний?

Некорисний тим, що вводить 1) нерівні виборчі округи і 2) пропорціональні вибори в Галичинї, на користь панів і хрунів. А

некорисний ще тим, що 3) комісию виборчу буде вибирати по половині комісар і рада громадска (у нас часто хрунівска)! і 4) що до льокалю виборчого можна входити тілько по одному виборцеви, а се улекшить шахрайку через то, що брак контролї всеї громади.

Перейдїм ті хиби Ґавчового проекту по порядку:

Зачнїм від нерівности виборчих округів. Доси нерівність виборчого права лежала в тім, що паньскі куриї мали значно моцнїйше виборче право, нїж курия хлопска і загальна. В проекті барона Ґавча нерівність лежить в тім, що — хоч не буде вже нїяких курий і всї люде в однім окрузї будуть разом голосувати, але за се округи мають бути нерівні. Через се виборцї з одних округів будуть мати кілька разів так сильне виборче право, як виборцї з других округів.

Особливо у нас, в Галичинї, ся нерівність має бути дуже велика, отже тим більше несправедлива. Найперше є велика нерівність між містами а селами. Оден міський округ в Галичинї має в проекті пересїчно тілько 33 тисяч душ. За то сїльскі округи мають від 116 тисяч аж до 290 тисяч населеня! Значить се, що **міщух із великого міста має дістати чотири, пять і шість разів мо-**

цнїйше виборче право від хлопа і від малом'щанина! Тут покривджені усї селяне і маломіщане: так Русини і латинники, як і Мазури, а вкінци Жиди — хто лише живе́ по селах і малих місточках.

Але є ще в проєктї нерівність між округами сїльскими. В західній Галичинї, на Мазурщинї, де живуть самі Мазури, а тілько у горах трохи Русинів, там округи є значно менші, а у східній Галичинї, де живуть в значній перевазї рускі хлопи, округи є дуже великі. Пересїчно на оден сїльский округ західної Галичини має припасти 130 тисяч населеня; на оден округ в східній Галичинї, отже на Руси, **226 тисяч** населеня! Але мають бути на Руси і такі округи, що будуть мати 269 тисяч, 283 тисяч, або й 290 тисяч населеня — значить більше, нїж чверть мілїона душ! Селяне і маломіщане східної Гничини мають отже дістати після проєкту два рази гірше виборче право, нїж західно-галицкі Мазури. Голос одного хлопа або маломіщанина з західної Галичини має бути два рази так моцний, як голос хлопа або маломіщанина (Русина, латинника, Мазура чи Жида) у східній Галичинї. Отсе є друга велика нерівність виборчого права для Галичини в проєктї барона Ґавча. Хлоп і маломіщанин східної Галичини мають дістати кілька разів

гірше право від міщухів, а два рази гірше від західно-галицких Мазурів.

На тім однак не конець кривди. Є ще трета нерівність виборчого права, а то ще нерівність, заведена через „пропорціональне“ голосованє в сїльских округах Галичини. Тої „пропорціональности“ не буде в жаднім краю Австриї. Придумали єї намісник Потоцкий і барон Ґавч виїмково тілько для Галичини — розуміє ся — на те, аби ратувати „коло польске“, яке при цїлком рівнім, несфалшованім, виборчім праві зщезло би раз на все, на віки вічні, амінь!

Барон Ґавч наслухав ся вшехпольских брехнїв та каже, буцїм то в східній Галичинї живе аж 1 мілїон Поляків (по правдї є 835 тисяч римо-католиків, з чого більша половина „латинники“, говорячі по руски, а не жадні Ляхи) — і буцїм-то треба той „оден мілїон Поляків“ хоронити від переваги Русинів, яких тут є півчетверта мілїона. До того придумали ґраф Потоцкий і барон Ґавч такий спосіб:

Кождий сїльский округ має бути подвійний, то есть має вибирати аж двох послів. Послом стає кождий кандитат, що дістане більше, ніж одну третину ($33^1/_3$ процент) голосів. В той спосіб в кождім окрузї виходить оден посол більшости і оден посол меншости, але та меншість мусить мати трохи

більше, ніж третину голосів. Якже та меншість не має навіть третини голосів, то більшість має тоді більше, ніж дві третини всіх голосів, і вибирає собі аж двох послів. Отсе і є та „пропорціональність“, себто таке право, щоби і меншість мала своїх послів, пропорціонально (то є: відповідно) до свого числа душ.

Справедлива річ, щоби і меншість мала тілько послів, кілько їй по єї числу душ випадалоби. Але знов цілком несправедливо, аби трохи більше ніж одна третина населення округу (меншість), вибирала так само одного посла, як нецілі дві третини (більшість) населеня. Возьмім на примір таке: В якімсь окрузї віддано 10 тисяч голосів. Третина з того є 3 тисячі 333 голосів. Хто має бодай оден голос понад ту третину (то єсть бодай 3 тисячі 334 голосів!), той стає послом. Отже приймім напримір, що оден кандидат дістав 3 тисячі 500 голосів, а другий 6 тисяч 500 голосів. Оба зістають послами. Перший має однак тілько 167 готосів понад одну третину, другому знов бракує лиш тих 167 голосів до двох третин. Виходить з того, що виборче право кождого виборця з меншости є тут мало-що не два рази так моцне, як голос кождого виборця з більшости! Як же так діє ся в многих округах, то більшість в цілім краю ви-

ходить тяжко покривджена, а меншість дуже протеґована і упривілейована.

Ось так саме має ся річ по сільских округах Галичини. Пани-дїдичі, економи, лїсничі, підпанки, ксьондзи, учителї, урядники та всякі зависимі люде, паньско-ксьондзівскі підлизьні та хрунї, майже в кождім сільскім окрузї здобуть собі більше ніж третину голосів і виберуть собі паньско-ксьондзївского посла, а близько дві третини хлопів также тілько одного посла. Коли-ж усїх сільских округів має бути 35, а кождий вибірає по 2 посли, то буде 35 послів паньско-хрунївских і 35 хлопских, хоч за першими буде тілько одна третина населеня, а за другими аж дві третини.

Оттака хитра штука придумана в двоякій цїли: раз, щоби з усїх сільских округів Галичини можна було вибрати по одному кандидатови панів, ксьондзів і хрунів та щоби через те „коло польске“ мало певних 35 мандатів із сїл — а друге тому, щоби у східній Галичині зрабувати руским хлопам у кождім окрузї оден мандат на користь панів-Ляхів.

Бо по правдї беручи, то рускі хлопи через подвійність виборчих округів та через отту „пропорціональність“ виборів виберуть ще менше, ніж 27 послів, котрих нам обіцює барон Ґавч. Всї Ляхи на купу, які тілько є в

кождім повіті: пани, ксьондзи, лїснічі, учителї, урядники і т. д. не творять нї в однім рускім повіті і четвертини населеня. Але як додати до них ще кагальних Жидів, всїляких виборчих батярів і хрунїв та збаламучених паньско-ксьондзівскими науками хлопів - латинників, тодї паньско-хрунївско-ляцкий кандидат певне здобуде собі бодай оден голос понад третину і вийде послом. В той спосіб нема нї одного сїльского округу, в якім пани не потрафили би собі вибрати свого посла „меншости“, а по правдї посла панів і хрунїв. Отсї мандати „меншости“ се так, якби осібна паньско-хрунївска курия, в якій кождий пан і кождий хрунь мав би два рази лїпший голос від чесного хлопа!

Так само велика хиба є, що комісиї будуть вибирати не самі виборцї, тілько комісар виборчий і громадска старшина. Де старшина хрунївска (така вона у нас переважно !), там і хрунївска буде цїла комісия, та буде шахрувати. Колиж до того долучити ще ту дуже велику хибу, що вибори не будуть прилюдні, тілько виборцї будуть входити до салї лише по одиому — то можна собі подумати, яких би ми мали послів!

По сказанім уже ясно, **що нам треба робити?**

Виступати против цїлого проєкту і кри-

чати: „або все або нїчо!“ — було би нерозумно, а то тому: бо раз, що з того скористали би вороги реформи та звалили би цїлком реформу при нашій, нерозважній помочи, — а по друге, таки проєкт Ґавча дає нам більше доброго, нїж злого. Навіть, якби не змінено в нїчім нерівности округів і не скасовано пропорціональности, то хоч при перших виборах ми здобули би мало що мандатів, але з часом могли би ми при добрій орґанїзациї здобути і 30, а навіть всї 38 мандатів з сїльских округів східної Галичини.

Але все таки хиби проєкту Ґавча є так значні, що нам треба конче переперти, аби їх поправлено. Тому треба піддержувати всею силою:

1) загальність, 2) безпосередність і 3) тайність, заводжену проєктом,

а треба рівночасно з усеї сили бити против:

1) нерівности округів, 2) пропорціональности виборів, 3) злого складу комісий і 4) неприлюдности виборів.

Так і ухвалив Ширший Народний Комітет. Лише так поступаючи, не попсуємо справи, але повернемо єї на свою користь.

Хитрі заходи.

Хоч як цяцькав ся барон Ґавч у своїм проєктї з ляцко-паньскими верховодами, та не зацитькав їх. Навіть той проєкт з нерівними округами та пропорціональними виборами не вдоволив їх і вони сказали собі: „щоби там не знати що, мусить остати по давному!“ Ляцко-паньскі верховоди взяли ся на всякі способи, аби тілько проєкт Ґавча повалити, а бодай щоби так єго змінити, аби руским робучим людям не було з него нїякої користи, а навіть, щоби реформа принесла ще гірше лихо, нїж доси було.

Ляцко-паньскі посли у Відни, що творять разом оден клюб, званий „колом польским“, знюхали ся з нїмецкими та ческими панами-маґнатами і з „всенїмцями“, то значить тими Нїмцями, котрі хотїли би так панувати над Чехами, як над нами панують наші непрошені „опікуни“ — аби тілько на спілку повалити виборчу реформу. Ческі і нїмецкі пани-маґнати не хочуть виборчої реформи так само, як наші ляцкі пани, бо проєкт Ґавча касує куриї. „Всенїмцї“ знов не хочуть виборчої реформи тому, що проєкт бар. Ґавча справедливійший для Чехів, нїж дотеперішне виборче право, А „всенїмцї“ так люблять Чехів, як Русинів „вшехполяки“. Ось і зачали вони на спілку роботу.

Дня 7. марта с. р. зачав парлямент ґенеральну дебату (загальну обраду) над проєктом бар. Ґавча, а тревала вона аж до 27-го марта с. р. В дебаті забирали голос посли від усїх партий, які тілько є в парляментї. Провідники „польского кола“: ґр. Дзєдушицкий, ексцелєнция Абрагамович і д-р. Ґломбіньский накинули ся завзято на Ґавчовий проєкт та заявили, що вони не допустять до ухваленя сего проєкту доси, доки правительство не згодить ся на „вилученє“ Ґаличини та доки не „поправить“ проєкту ще більше на користь „польского кола“. До них пристали ческо-нїмецкі маґнати і „всенїмцї“ та співали знов своє.

Правдиві заступники народу, між ними з Ґаличини наш посол Романчук і социялїсти Дашиньский та Брайтер, виступили остро против тих паньских напастий і заявили, що народ жадає реформи.

Вкінци дня 26. марта с. р. загальну дебату скінчено, а дня 27. марта с. р. вибрано „комісию для виборчої реформи“ з 48 членів. До комісиї вибрано: Русина 1 (п. Василько), з польского „кола“ 7 (ґр. Дзєдушицкий, Абрагамович, Старжиньский, Бобжиньский, Ґломбіньский, Бик і кс. Пастор), з молодоческого клюбу 5, аґрариста ческого 1, радикала ческого 1, ческих маґнатів 2, Італїйцїв 2, клерикальних Словін-

ців 2, словіньского радикала 1, Хорвата 1, соціяліста 1 (д-ра Адлєра), Румуна 1, нїмецких антисемітів 3, нїмецких людовців 6, нїмецких поступовців 4, всенїмців 2, нїмецкого аґрариста 1 і диких 2.

Русини зістали тяжко покривджені, бо 3 і пів мілїона Русинів має тілько одного члена в комісиї, а 230 тисяч Румунів також одного. За се 3 і пів мілїона Поляків має 7 членів.

Голос одинокого руского члена комісиї тілько тоді буде мати вагу, як єго підопре народ сотками віч і тисячами петиций. Що стане ся в комісиї, се дуже важна річ, бо — як уже знаєте — як улїплять законопроєкт у комісиї, таким по правилу і ухвалять єго в парлямснтї.

Щоби однак справу виборчої реформи загирити ще в комісиї, а бодай щоби приперти бар. Ґавча до стїни, аби він був податливий, ляцко - паньскі верховоди втяли ось-яку штуку: Вони задумали получити справу виборчої реформи з вилученєм Галичини. Але польскі полїтики вдають дуже вірних і покірних цїсареви, а знають, що цїсар є за реформою — бо хоче, аби наслїдникови лишити упорядковану державу. Тому вони потайки підмовили „всенїмців“, аби „всенїмці“ витягли справу вилученя Галичини в парлямснтї. „Всенїмці“ — бачите — то така пар-

тия, що явно тягне до Пруса. Вони хочуть, аби Галичину і Буковину вилучити з Австриї, а решту Австриї, де вже є перевага нїмецка, прилучити до нїмецкої держави, де є цїсарем пруский король, Вільгельм II-ий, з родини Гогенцолєрнів. Отті „всенїмцї“ поставили справдї нагляче внесенє, аби Галичину вилучити і через два дни, 27. і 28. марта с. р., парлямент провадив дебату над вилученєм Галичини.

В тій дебатї Русини, социялїсти і барон Ґавч заявили ся против „вилученя“ Галичини. Так само заявили ся Чехи, котрих „всенїмцї“ з'їли би, якби їх самих з Нїмцями лишено в Австриї. За „вилученєм“ заявило ся „коло польске“ і ті Нїмцї, що мають апетит на Чехів.

Та найгірше вийшло голосованє над тим, чи внесенє о вилученю Галичини має бути пильне (нагле) і чи зараз має парлямент над ним далї радити, — чи може можна єго відложити, доки на него не прийде своя черга. Щоби внесенє узнати за пильне (нагляче), до того треба двох третин голосів. **Внесенє о „вилученю“ Галичини** не одержало двох третин голосів, потрібних до наглячости, але **одержало звичайну більшість: 154 голосів впало за внесенєм, а 143 против него!**

Вилученє Галичини.

Цїла полїтика наших панів-Ляхів та їх прихвостнїв з міст іде до того, щоби Галичину вилучити з Австриї та зробити з неї осібне польско-паньске „крулєвство“. Польскі полїтики і верховоди стремлять до того, щоби вїденьскі мінїстри і віденьский парлямент не мали нїякого права мішати ся в галицкі справи, але щоби для „вилученої“ Галичини польско-паньским парлямєнтом був львівский сойм. Далї вони хочуть, аби наш цїсар коронував ся на Вавелю (замку колишних польских королїв), у Кракові, на польского „круля“. Одним словом: пани-Ляхи хочуть, аби Галичина була собі осібною державою, подібно як то має мадярска шляхта на Угорщинї.

До сеї цїли ідуть польскі полїтики вїд 35 років дуже хитро і осторожно, але і дуже вперто. Вислугуючи ся всяким правительствам у Відни, та ухвалюючи усе на слїпо рекрута і буджет, „польске коло“ виторгувало за се для Галичини таку широку „краєву автономію“, якої не має навіть осьвічена, богата і велика Чехія. Досить сказати, що вїд 30 років намісниками краю є самі польскі маґнати і намісником стає тільки той, на кого вскаже мінїстрам „коло польске“. Далї дістали Поляки в Галичинї таке

право, що тут завели польску мову урядову, та обсадили всї староства і всї висші становища в судах, дирекциях скарбу, почтї, зелїзници і т. д. своїми людьми. Через се міністри-Нїмцї з Відня стали безсильні, бо не годні сконтролювати польского урядованя. Далї і в усїх ґімназиях та инших середних і висших школах заведено польску мову. Чи має основувати ся яка нова руска ґімназия, чи нї, се залежить також від сойму краєвого, де сидять майже самі польскі пани, професори, біскупи, ксьондзи і т. п. Крім того мають Поляки в Галичинї своє міністерство просьвіти — „Раду шкільну краєву“, зложену з самих польских панів, професорів і каноніків. Та рада заводить польскі школи і польскі учительки по руских селах та каже вчити наших дїтий про якісь Ванди і Кракуси, а не про нашу славну „Сїч“ та козаків, і не то, що хлопам треба знати. Та рада скасувала початки нїмецкої мови в сїльских школах, завела дорогі мундурки і оплати та вічно робить острі слїдства по руских ґімназиях. Та ще сойм краєвий ухвалив чимало законів, яких нема в инших краях Австриї (о рентових оселях, о бюрах посередництва працї і т. д.), а в кінци ухвалив за 2 і пів мілїона відреставрувати крулєвский замок на Вавелю та дарувати єго монархови. Все те є дорога — щебель за щеблем — до вилученя Галичини.

Польскі полїтики дуже осторожно і поволи ішли до сеї цїли, бо бояли ся, аби рускі хлопи не прозріли, куда веде ся полїтика, та не схопили ся завчасу до оборони. Польскі проводирі думали приспати осторожність руского народу. Тільки одна партия криклив вшехполяків носила ся вічно з „виодрембнєнєм“, як циган з писаною торбою і причинила ся до того, що Русини помірkували небезпеку та зачали брати ся до купи. Але як прийшла демократична виборча реформа, польскі полїтики зміркували, що прийшов амінь їх полїтиці. Бачите, Ляхипани рахували усе на те, що як в віденьскім парлямснтї не буде ладу і поваги, тодї монарх, а бодай єго наслїдник (дуже прихильний до польскої шляхти), згодять ся на вилученє Галичини в осібне польске „крулєвство“. Якже парлямент, опертий на новім виборчім праві, буде в порядку радити та правити державою і буде ухвалювати закони корисні для всего робучого люду, тодї нїхто не схоче зрікати ся такого парляменту і йти під команду паньско-ляцкої соймової більшости в Галичинї. Ось і тому польскі полїтики сказали: або перше дістанемо вилученє Галичини, або не допустимо инакше до виборчої реформи.

Сей свій плян переводять вони двома дорогами: хитрою полїтикою „польского

кола“ у парляментї та фарисейскою аґітациєю і баламученєм людей в краю.

Яку штуку втяли ляцко-паньскі полїтики в парляментї з „вилученєм“ Галичини, то вже знаєте. Заходить небезпека, що Ґавч, ратуючи себе і реформу, попустить знов „польскому колу“ та заткає єму горло яким розширенєм „автономії краю“.

Бачите отже, що справдї не жарт зачинає бути з тим вилученєм Галичини. Правда! Чехи і Словінцї — хоч вони є за розширенєм „автономії країв“ — але будуть противні вилученю самої тільки Галичини, бо знають, що їх тодї жде від Нїмцїв. За се будуть вони однак за вилученєм і Галичини і Чехії (то є за автономією всїх країв)— а з сего нам така сама потїха, як з вилученя самої тілько Галичини. Jak nie kijem to pałką — як кажуть Ляхи.

А знов у нашім краю розвели паньскі аґітатори з тим „вилученєм“ Галичини таке баламуцтво, що аж страх. Скликують сотки хрунївско-паньско-польских „вєцїв“, дзявкають за „виодрембнєнєм Ґаліциї“, ухвалюють такіж резолюциї та кажуть збаламученим латинникам підписувати петициї за вилученєм Галичини і розширенєм краєвої автономії. Ті вшехпольскі аґітатори взяли ся на спосіб, званий „хлополапством“ та баламутять темнїйших селян такими словами: „Наш людек єст бєдни і цємни, а то для теґо, бо

Нємци-мінїстри з Вєдня бйоро од нас податкі та дайо те пєньондзе на нємєцке краєˮ. — Або знов таке: „Як бендзє виодрембньона Ґаліция, то у нас бендо фабрикі і заробек, а тераз нєма, бо Нємци нє позваляйоˮ. — А ще й таке: „Як одлончими сє од Вєдня і од Нємцуф, то в войску нє бендзє нємєцкей коменди і рекрутом бендзє лєпєйˮ. В деяких сторонах що-темнїйші латинники-селяни справдї повірили в то ошуство та гадають, що то все правда. А то все фарисейска облуда, підступ і хитра брехня.

Бо не тому в нас біда, буцїм-то Нїмцї з Відня наші гроші забирають, але тому, що в краю нема доброго ладу. Земля у нас гарна, лїсів чимало — так що з того, коли в народу землї мало. На одну хлопску родину припадає пересїчно 3 ¼ морґа ґрунту, а на одну паньску родину 1.260 морґів. Хоч нарід бідний, а податки великі і катастер ґрунтовий треба поправити. За панщину і за пропінацию заплачено дїдичам сто і кількадесять мілїонів індемнїзациї. Вкінци краєві, повітові і громадскі додатки давно уже переросли сам державний („цїсарскийˮ) податок — то значить, що більша часть податкового гроша іде не під заряд віденьского парляменту і уряду, але під заряд сойму, рад повітових і рад громадских, де нема Нїмцїв, тілько Ляхи-пани, хрунї, а по трохи, десь-недесь і опозицийні рускі хлопи та їх заступники.

Так само неправда, шо то через Нїмців нема в краю фабрик. Нема їх тому, бо нарід бідний і темний, та не має з чого фабрик закладати, а ті що мали би з чого, де спішать ся знов до тої роботи та волять складати гроші в земли або в заграничних банках. У нас і школи, кермовані „Радою шкільною“ такі, що не виховують людий до промислу, а тілько до уряду. Ще й інспекторати податкові добре пильнують, аби кожне, хочби як дрібне ремесло, обложити податком. Якже тут взяти ся у нас фабрикам?!

Вкінци брехня і те, що як буде вилученє Галичини, то буде зрозуміла і легка команда у войску. Мадяре мають майже цїлком осібну державу і не таку силу, як Ляхи, мають своїх гонведів (ляндверу, а таки монарх не згодив ся на мадярску команду і команда на Угорщинї нїмецка, як і в нас. А то тому, бо якби в армії було кілька язиків, кілька команд, то се вже не була би одна армія, не було би ладу і сили. Тому цїсар і найвисший штаб у Відни нїколи не згодять ся на зміну команди і команда остане все нїмецка — хочби і по вилученю Галичини. Колиж вшехполяки так жалїють рекрутів, що їм тяжко вчити ся нїмецкої команди, то ми їх спитаємо: а чому-то польска рада шкільна краєва скасувала науку нїмецкої мови в сїльских школах? Все то лекше було би потім рекрутам, якби щось трохи знали по нїмецки зі школи.

Отже перед тим баламуцтвом остерігайте, братя селяне, латинників, аби вони не крутили собі стричка на власну шию та на шию всїх руских хлопів. Тепер нам нема в краю добра, хоч маємо ще апеляцию до Відня. А щоби то вже було, якби тей апеляциї не стало і якби краєм без контролї правили Абрагамович, Дзедушицкий, Ґломбіньский, Ценьский, Целецкий, Мойса, Баденї, Пінїньский і т. д.? Тодї хоч відразу тїкай за море та не оглядай ся! Вони тепер не хочуть допустити хлопа до голосу, а щоби вони робили, якби мали всю власть у своїх руках?!

Тому аґітуйте всюди против вилученя Галичини і розширеня автономії краєвого сойму! Вияснюйте сю справу латинникам на хлопский розум, аби вони знали, до чого воно йде. Та скликуйте віча і всюди ухвалюйте та підписуйте протести против вилученя Галичини. Инакше як сего не зробите, готові у Відни гадати, що люде в краю є за „виодрембненем“ та готова прийти біда.

Зачали ся торги.

Дня 28. марта с. р., як уже знаєте, голосоване над наглостию внесеня о „ви-

лученю“ Галичини випало некорисно для Ґавча: 154 послів заявило ся **за** наглостию, 143 **против** неї. Ґавч зміркував, що має в парлямснтї аж 154 противників виборчої реформи та несподївано, дня 30. марта с. р. заявив в парлямснтї, що наради парляменту переривають ся і парлямент зійде ся на нові наради аж 24. цьвітня с. р.

Барон Ґавч зміркував, що для єго проєкту нема в парлямснтї потрібних до ухвали двох третин усїх голосів. А звісно — до переміни закону о виборах, як до зміни кождого основного конституцийного закону, не вистарчає звичайна більшість, тільки треба більшости двох третин. Усїх послів у парлямснтї є 425, з чого дві третини є 283, а одна третина 142. Тимчасом за внесенєм „всенїмців“ в справі вилученя Галичини, голосувало 154 послів! Значить — против проєкту Ґавча є більше, як третина послів, бо звісна річ, що за вилученєм Галичини голосували ті, котрі хочуть покиринити виборчій реформі. Барон Ґавч зачне тепер торги-переторги з деякими противниками реформи, аби їх перетягти на свій бік — розуміє ся, не за дармо. До тих торгів треба єму часу і тому відрочено парлямент.

З ким-же барон Ґавч **ста**не торгувати ся о голоси? А звісно з ким — з „колом

польским"! Заплатить ему рускими хлопами і запють собі могорич, а нам тризну.

Коли „коло польске" підбило „всенїмців", аби вони витягли у парляментї вилученє Галичини, то польскі полїтики самі не вірили в те, аби до вилученя справдї прийшло. Ті полїтики знають також, що якась виборча реформа мусить настати, бо так каже інтерес пануючого дому. Старенький цїсар хоче лишити наслїдникови упорядковану державу. Колиж польскі пани знають, що реформа мусить бути, то вони навмисне кидають Гавчови колоди під ноги, аби приперти его до стїни і видусити на нїм як найбільші уступки. Як той мужик, котрий боїть ся лїцитациї, так Гавч готов заплатити „колу" солону заплату, аби тільки „коло" дало спокій і не робило ему киринї.

Якоїж заплати жадає собі „коло"? — Такої, аби виборча реформа не захитала нї на волос панованя польских верховодів в Галичинї. Гр. Дзедушицкий і др. Старжиньский сказали вже в парляментї і в комісиї, чого хоче „коло": 1) розширеня автономиї, то есть власти краєвого сойму; 2) помноженя числа польских мандатів з Галичини; 3) посередности виборів (правиборів); 4) плюральности

виборчого права (то є такого права, що богачі і інтелїґенти мали би по кілька і кільканайцять голосів, а хлоп та робітник по одному!); та 5) ухвали, що роздїл мандатів в серединї кождого краю належить до сойму. Ось за що буде „коло“ торгувати ся з бароном Ґавчом та певно щось вторгує!

Та щонебудь виторгувало би „коло“ — все те на кошт руских хлопів і на неволю руского народу! І барон Ґавч, щоби вратувати себе і реформу виборчу для решти Австриї, готов буде заплатити за се долею і виборчим правом руских хлопів. Тому кличемо до вас на весь край: Стережіть ся, бо лихо не спить!

Тепер саме десь барон Ґавч відбуває довірочні конференциї (наради) з ляцко-паньскими полїтиками і вони умавляють ся з ним, як змінити Ґавчовий проєкт у „комісиї для виборчої реформи“ на користь „польского кола“, та яку заплату в краю (в Галичинї!) дістане „коло“ за се, що згодить ся залишити опір против реформи. Як-же ті торги їм поведуть ся, тодї не буде нам добра!

Боронїм ся!

Рускі селяне, міщане і робітники! В нас нема такого великого клюбу у парляментї, як „польске коло“, анї нема ексцелєнций, котрі походили би за нами у Відни. Вся наша сила в нас самих, в мілїонах руского робучого народу. А голос народу — се велика сила.

В Росиї народ не мав нїякої конституциї, нїякого голосу. Але як упімнув ся о своє не на жарт, тодї дістав хоч дрантивеньку, але таки конституцию. В Австриї барон Ґавч послухав домагань народних віч і зборів та виступив з проєктом виборчої реформи. Як би не величавий вічевий рух руского робучого народу, певне сей проєкт був би десять раз гірший для нас: були би посередні вибори (правибори), а може і куриї.

Тож і тепер, коли противники виборчої реформи хочуть повалити проєкт Ґавча, і коли Ґавч для вратованя свого проєкту готов попсувати єго на нашу некористь, — то нам треба боронити ся.

Щоби не здавало ся, що рускі хлопи не журять ся тим, що там вторгує польске „коло“ та щоби у Відни бачили, що рускі хлопи з'уміють постояти за своїм правом і не дадуть собі пофалшувати виборчої реформи, то мусять всї рускі хло-

пи в цїлім краю підняти грімкий голос, як оден муж. В тій цїли треба нам, заки знов збере ся парлямент дня 24 цьвітня с. р. у всїх містах, місточках і селах скликати віча або довірочні збори, ухвалити свої жаданя та вислати до Відня до бар. Ґавча і до парляменту. Нехай се стане ся найпізнїйше до Томиної Недїлї, до дня 22. с. м.! Нехай се буде одна велика манїфестация по цїлім краю, де тільки живуть сьвідомі рускі люде! Нехай з усїх закутків нашого краю несе телєґраф до Відня тисячі таких голосів:

Проч з вилученєм Галичини!

Проч з розширенєм автономії краю!

Проч з посередностию виборів і з куриями!

Проч з пропорціональностию і з плюральностию виборчого права!

Проч з нерівностию округів!

Проч з подїлом мандатів через сойм!

Нехай живе загальне, безпосередне тайне і цїлком рівне виборче право!

Нехай живе народний парлямент у Відни, опертий на такім праві!